

consigna d'acompanyar qualsevol moviment social, amb la pretensió de controlar-lo. Els que es movien per estrictes consideracions professionals i de política general no partidista a vegades se sentien incòmodes per la tàctica no sempre lineal del PSUC.

L'altra passió de Figueruelo en aquella hora, com una anticipació digna del més gran encomi, fou l'anomenat 'problema català', que va plasmar en un llibre titulat *Cataluña. Crónica de una frustración* (editorial Guadiana, Madrid, 1970), amb un pròleg de Manuel Vázquez Montalbán, company seu de militància, que va discrepar obertament d'algunes conclusions d'aquell, sempre empeses per un espanyolisme crític.

"Arribat a Catalunya al final de l'adolescència", va escriure Vázquez Montalbán, "Figueruelo ha reflectit en aquest llibre el seu propi forcejament personal amb l'assumpte". Si se'm permet la impressió personal, que quedi constància que aquest forcejament no s'havia acabat quan el va sorprendre la mort. Continuava proclamant, sense témer la controvèrsia, que ell era "un espanyol de Catalunya".

El llibre va merèixer una crítica extensa i incisiva d'un altre fundador del grup, Josep Faulí, publicada al *Diari de Barcelona* el 5 de juny de 1971. Després d'alguns reprotxes bibliogràfics i unes aclaparadores precisions, Faulí conclouia amb una apreciació que em sembla tan justa com exacta: "El conjunt és, principalment, exponent d'una aventura personal d'apropament i coneixement, que s'ha de valorar i agrair; com s'ha de

fer amb la valentia i la decisió de fixar una posició personal, honestament, més enllà de qualsevol baix desig de complaure, agradar o grimpar".

En tot cas, el llibre devia molt a dos professors catalans separats per la seva ideologia, a qui Figueruelo admirava: Jaume Vicens Vives, mestre d'historiadors, i Jordi Solé Tura, la tesi marxitzant del qual sobre el catalanisme polític, recollida a *Catalanisme i revolució burgesa* (Edicions 62, Barcelona, 1967), va provocar una tempesta que encara dura.

Figueruelo sempre va esmerçar valor en l'exposició de les seves idees, aliè a qualsevol oportunisme. Mai no va retrocedir, ni tan sols en els moments de gran tribulació personal, que van ser molts, ni per complaure els companys que es van atrevir a retreure-li el seu caràcter sorrut, introvertit, i la seva aparent intransigència ideològica, que no era sinó coherència.

Mai, mai no va voler agradar o grimpar, ni tan sols quan la frustració professional el va portar als entorns de la política activa, i va viure amb una austeritat encomiable. El recordo, com si fos només uns dies enrera, en *El Noticiero Universal* caigut en mans dels qui havien estat blanc de les seves catilànies, denunciant el ball de màscares que va desfermar l'agonia de la dictadura en ser abandonada per molts en el mateix moment en què la traïció política començava a ser rendible.

L'agonia del franquisme va coincidir amb el seu abandonament del PSUC, les seves relacions amb alguns dirigents de la federació catalana del PSOE (Jou i Triginer) i la seva evolució ideològica.

Un pont entre el Sindicat Vertical i CC OO

—Josep Maria Socías Humbert—

Vaig conèixer Antonio Figueruelo per mitjà dels seus escrits a la premsa diària —que és punt de referència per començar una comunicació—, sense haver tingut ocasió de tractar-lo personalment. Va ser, doncs, a través de les planes del diari que es va iniciar una certa complicitat entre el periodista que escrivia i el lector que coincidia amb ell en no poques coses. Aquest coneixement va desembocar posteriorment en una forta relació. Corrien els anys finals dels 60.

Defensor de les llibertats, autor de no poques denúncies i iniciatives en un context de difícil presència pública, Antonio Figueruelo va saber i va poder defensar, amb les limitacions i restriccions que s'imposaven, el marc d'aquelles llibertats per les quals lluitava, i sobretot les del moviment obrer i del moviment veïnal. Va posar en evidència les contradiccions del sistema polític, va defensar la llibertat d'expressió i va col·laborar i comprometre's obertament amb tothom qui defensava conviure en llibertat, encara que això anés en detriment de la seva vida professional o personal. Era una persona de profundes conviccions.

Una de les seves preocupacions més grans va ser lluitar pel reconeixement de la pluralitat sindical com a mitjà per aconseguir un moviment obrer que pogués realitzar amb plenitud l'acció sindical, peça imprescindible en tot estat de dret.

Aquesta convicció el va portar a fer possibles contactes

entre el que s'anomenava Sindicat Vertical i Comissions Obreres. A l'estudi que tenia a la Barceloneta vaig reunir-me sovint, com a delegat de Sindicats, amb dirigents de CC OO, amb la finalitat d'anar preparant les bases per a quan fos possible el pas d'una dictadura a un règim de llibertats. Assistien a aquestes reunions Rodríguez Rovira, membre de CC OO i, si no recordo malament, a la vegada del comitè central del PSUC; Agustí Prats, com a secretari de CC OO del ram tèxtil, i Isidor Boix, pel del metall; López Bulla, actual secretari de CC OO, i alguns altres membres del sindicat aleshores clandestí.

Va ser en alguna d'aquestes reunions que vàrem ser informats del congrés de Suresnes i de l'elecció de l'actual president del Govern espanyol, Felipe González, com a secretari general del PSOE. Aquest apropament comportava que s'anés perfilant entre nosaltres un entramat de relacions que tindrien un valor important en el moment de la transició. Era tant com anar en cerca de les persones més permissibles del sistema i de l'oposició democràtica.

Aquelles iniciatives que han tingut una traducció en la història del país s'han mantingut en secret durant molt de temps, però convé recordar-les ara com a exemple dels que entenen la vida pública com una exigència, sense cap altra contraprestació que la de trobar possibles sortides, per minses que aleshores semblessin, a una situació política que va ser una trista i greu càrrega per a la societat, i de la qual encara perviuen avui alguns tics que es manifesten en determinades formacions polítiques. La societat hauria d'estar previnguda davant d'això.

ca. Després vindrien les lectures de Karl Popper i Friedrich Hayek, la tornada a Ortega, el descobriment de Manuel Azaña. En un escrit autobiogràfic que conservo, explica la convulsió interna com una conseqüència més de la dictadura. M'atreveixo a recollir la seva palinòdia, com en diu ell:

“El meu marxisme juvenil, mal de tants autodidactes en règims autoritaris, es va diluir, per fortuna, en una síntesi més rica de sabers i coneixements. El món no té cap justificació. L'edat, l'experiència i la incessant cerca d'explicacions, d'altra banda, mitjançant el recurs incansable al coneixement històric i social, m'han conduït al relativisme amb el qual contemplo ara els esdeveniments. Aquesta és la meua palinòdia”.

Crec que les seves dues passions intel·lectuals van ser la justícia, en el seu més ampli i noble sentit d'imparcialitat del poder, i la seva vinculació intel·lectual amb una Catalunya de la qual havia defensat la llibertat sense restricció, però que se li mostrava esquiva —quan no polèmica— a la sortida de la dictadura, dominada políticament i culturalment per un nacionalisme que arribava a tots els partits, fins i tot els obrers.

Pot confirmar-se aquesta impressió en la seva cuidada biblioteca de més de 50.000 volums, reunida amb no pocs sacrificis. Entre els seus llibres més anotats, es troben *Teoria de la Justícia*, un clàssic de John Rawls (Fondo de Cultura Económica, 1978) i els que fan referència al nacionalisme en general i al nacionalisme català en particular.

Va defensar fins als seus últims dies, quan el liberalisme temperava les seves passions, que “la justícia és la primera virtut de les institucions socials”, i que aquestes han de reformar-se o abolir-se si resulten injustes o, cosa que ve a ser el mateix, parcials, sectàries. Per això es va sentir defraudat per la política partidista o militant i es va replegar sobre si mateix fins a uns límits que resultaven enutjosos per als seus amics, arrossegat per la convicció profunda que ni tan sols el benestar social de la majoria no justifica la conculcació dels drets d'uns quants.

La seva altra inquietud el va portar a una reflexió finalment orteguiana sobre el problemàtic o atzarós encaix de Catalunya en la història i la realitat d'una Espanya feliçment plural. La pretensió marxista de resoldre l'anomenat ‘problema de les nacionalitats’ mitjançant la solidaritat del treball, “dels postergats”, en el marc de l'emancipació universal, va quedar superada pels esdeveniments, dins i fora d'Espanya, i va haver de cedir davant la renovada empena del liberalisme.

Després d'una melancòlica reflexió sobre “el passat d'una il·lusió”, Figueruelo va ser molt sensible al nou imperatiu de la nostra època: el combat contra les antigues o noves formes del fanatisme. Va arribar a la conclusió, per descomptat provisional, que l'individualisme burgès, el mercat global i les seves dures seqüeles econòmiques i socials no es poden combatre amb apel·lacions territorialment o ètnicament fragmentades, sinó amb el nou universalisme dels drets humans. ●

Si Antonio Figueruelo va tenir un paper en aquest camp durant el període final de la dictadura, va continuar tenint-lo posteriorment i en els difícils moments en què va començar la reforma política. Han passat quasi vint anys des d'aquells dies en què, essent president del primer govern de la transició Arias Navarro, una gran part de la societat es disposava a lluitar. Eren els temps de la Plataforma i la Plataforma, de les grans vagues i mobilitzacions, de la lluita per les llibertats al carrer, de la cèlebre frase de Fraga Iribarne “la calle es mía”, del desmantellament del búnker del Sindicat Vertical. En aquella època de grans resistències internes, la premsa hi va tenir un paper transcendental perquè la reforma política es pogués portar a terme.

Després de la celebració del congrés de la UGT l'abril del 1976, la reforma es trobava pràcticament bloquejada. El govern Arias es veia incapaç de resoldre la dicotomia reforma/ruptura; el Sindicat Vertical, bunqueritzat sota el crit de Martín Sanz “¡No se moverá un solo ladrillo!”. En aquell context el suport de la premsa era imprescindible, i a Antonio Figueruelo se'l va trobar en la millor disposició per difondre, juntament amb altres periodistes de Barcelona, múltiples missatges en articles publicats a la premsa catalana. Recordo una reunió en un despatx professional a la qual va assistir juntament amb Wifredo Espina, Enric Sopena i d'altres als quals se'ls va demanar que donessin suport des dels mitjans de comunicació al desbloqueig d'una situació que es considerava insostenible. Aquell suport que van donar periodistes de Barcelona i de la resta d'Espanya va ser un element més en la caiguda del govern

Arias, per tal que la reforma política pogués avançar.

Finalment vull destacar, dels comportaments d'Antonio Figueruelo que jo conec personalment, la seva etapa com a delegat del servei de Promoció Ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona, fins al 1979. El maig del 1976 s'havia aconseguit que el Govern es pronunciés a favor del desbloqueig de la situació sindical i que en l'OIT s'afirmés que Espanya reconeixeria la llibertat sindical, però quedava un llarg camí per recórrer fins a l'obtenció d'un marc constitucional que garantís plenament les llibertats públiques. L'Ajuntament de Barcelona va tenir un paper en aquest procés, i Antonio Figueruelo, un dels seus delegats de serveis, hi va ser present. Molts periodistes que feien en aquella època informació local són conscients dels esforços que Figueruelo va fer aleshores per millorar les condicions de vida del ciutadà de Barcelona: les assemblees a les quals va anar, el seu tracte amb les associacions de veïns i les hores d'amargor quan un grup de regidors va arribar a demanar la seva dimissió; no pas els ciutadans ni el moviment veïnal, sinó aquells que formaven la Corporació provinent de l'anterior sistema. Es va governar aleshores amb l'Administració Municipal, i un dels set delegats de serveis, Antonio Figueruelo, va responsabilitzar-se també de la tasca de renovar i posar al dia la Guàrdia Urbana.

Són tres facetes, les que he conegut d'Antonio Figueruelo —la lluita per les llibertats, pel millorament de les condicions de vida dels ciutadans i per un moviment sindical fort—, que tenen en comú haver estat realitzades en moments difícils. ●